

Even kennismaken met Zelk.

Daar waar de heuvelruggen van het Hageland in oostelijke richting uitlopen in het overgangsgebied van Oost Brabant met de Kempen, aan de boorden van de Velpe en de Demer ligt Zelk. Het is nooit een zelfstandige gemeente geweest. Als parochie bestaat Zelk al eeuwen. Zelk is een landelijk straatdorp dat door de Staatsbaan in twee wordt gesneden. Ten noorden van deze baan vinden wij een gaaf bewaarde dorpskern met centraal de parochiekerk Sint-Pancratius, de pastorie, het vroegere laathof, de watermolen, het vroegere schoolgebouw van de meisjes, de boerderij "De Ijsvogel" en het Zavelhof. Ten zuiden van de Staatsbaan, in de vallei van de Bokkenberg, vinden we de meeste huizen in de Capucienenstraat, de Betserbaan en de gehuchten Liebroek, Hontsum en Klein Zelk.

Een heel kort historisch overzicht.

Voor het eerst in de geschiedenis wordt Zelk vermeld vanaf het jaar 1300.

Ziehier enkele schrijfwijzen in de loop der tijden: Salagh, Selleke, Sellike, Zellicke, Zellik en Zelck. Volgens sommige oudheidkundigen en geschiedschrijvers zou de oorsprong van het woord "Zelk" met het verblijf van de Franken verbonden zijn. Zij doen het woord afstammen van het woord "Sellik", het dorp van de Saliërs, een Fankische stam die in de 5de eeuw ter plaatse verbleef (zie ook Klein Frankrijk in Loksbergen).

In de 15de eeuw kreeg Zelk een zekere vorm van zelfstandigheid en werd het door toedoen van de paters Kartuziers De Heerlijkheid Zelk genoemd. Hierdoor verkreeg Zelk een laathof. Het bezat een meier, schepenen, een secretaris en een eigen zegel. Het laathof was gemachtigd te vonnissen over geschillen die ontstonden over onroerende goederen die onder Zelk gelegen waren.

De schepenen behielden hun zegel tot aan de Franse revolutie.

Na 1795 werd Zelk bestuurlijk ingelijfd bij Halen.

Als beeltenaar vertoont het zegel van Zelk de Heilige Pancratius, patroon van de kerk, met in de linkerhand een palmtak (zinnebeeld van het martelaarschap) en in de rechterhand een zwaard. Vrije vertaling van de tekst: "Schepenzegel van het laathof der kartuizers te Zelck".

De Sint-Pancratiuskerk.

De oudste oorkonde van de kerk van Zelk dagtekent uit het jaar 1424. Waar nu de kerk staat werd in 1780 de houten kapel, die aan Sint-Pancratius toegewijd was, afgebroken.

De eerste steenlegging van de huidige kerk werd door de prior van de "Carthuysers en Zeelhem" gedaan in 1781. De nieuwe kerk werd op 21 juni 184 ingewijd. Deze classicistische zaalkerk bestaat uit een éénbeukig bedehuis in baksteen met sierelementen in natuursteen met een half ingebouwde vierkante westertoren, een recht afgesloten koor met daarachter een sacristie. In 1938-1939 werden er nog twee zijkapellen bijgebouwd. Het geheel is omgeven door een ommuurd kerkhof.

De pastorie.

Ook de pastorie, toen gelegen in een kleine ommuurde tuin vlak bij de kerk moet rond 1780-1784 gebouwd zijn. Het is een classicistisch dubbelhuis met geboogde vensters in een vlakke witte zandstenen omlijsting. Verder een pui met dubbele steektrap (ook aan de achtergevel) en een zadeldak met kunstleien.

Laathof- het Zavelhof.

Zabelshoff 1475 – Sabelhof 1584 – Sabelhoff 1758 heeft als cijns en laathof een zeer voorname rol gespeeld in de geschiedenis van Zelk. De Kartuizerorde die haar verblijf had in het Kartuizenklooster op de Kolenberg vlak achter de Demer, installeerde in het laathof de meier, de schepen en secretaris van waaruit zij hun werkzaamheden konden uitoefenen.

Tekst van de Heemkundige kring Nocolai Zelk geschreven door Georges Strauven naar aanleiding van Open Monumentendag te Zelk op 13 september 1992.